

HÖGSTA DOMSTOLENS BESLUT

meddelat i Stockholm den 29 maj 2006

Mål nr

Ö 1420-03

KLAGANDE

International Hotel Consultant B.V.

Paulus Potterstraat 6

NL-1071 C 7 Amsterdam

Nederländerna

Ombud: Advokat SL

MOTPART

Hotellus International Aktiebolag, 556030-2506

Box 5364

102 49 STOCKHOLM

Ombud: Advokaterna LH och TL

SAKEN

Återförvisning av mål om fordran

ÖVERKLAGADE AVGÖRANDET

Svea hovrätts beslut den 17 mars 2003 i mål T 8205-01

HÖGSTA DOMSTOLENS AVGÖRANDE

Högsta domstolen ogillar Hotellus International Aktiebolags yrkande om avvisning.

Högsta domstolen ändrar hovrättens beslut på det sättet att punkterna 1 och 3 undanröjs. Det ankommer på hovrätten att fortsätta sin handläggning av målet.

YRKANDEN I HÖGSTA DOMSTOLEN

International Hotel Consultant B.V. (IHC) har yrkat – som dess överklagande får förstås – att hovrättens beslut skall undanröjas.

Hotellus International Aktiebolag har yrkat i första hand att överklagandet avvisas, i andra hand att det lämnas utan bifall.

SKÄL

Den 2 maj 1994 anhängiggjorde IHC talan vid Stockholms tingsrätt mot Scandic Hotel AB, numera Hotellus International Aktiebolag, med yrkande inledningsvis att Hotellus skulle förpliktas att till IHC betala

4 850 000 DEM jämte ränta. Till grund för käromålet anförde IHC bl.a. att parterna den 20 december 1990 träffat ett bindande avtal, i målet kallat Brevavtalet, om överlåtelse av samtliga andelar i ett kommanditbolag som ägde ett hotellprojekt i Tyskland, att Hotellus utan rättslig grund undandragit sig att fullfölja köpet samt att IHC därför varit berättigat att häva detta och erhålla skadestånd.

Hotellus bestred bifall till käromålet. Till grund för bestridandet åberopade Hotellus ett antal omständigheter, vilka gällde såväl bundenheten till avtalet som den beräkning av skadeståndet som IHC presenterade.

Sedan tingsrätten i dom den 31 oktober 2001 i huvudsak bifallit käromålet överklagade båda parter, i sak och avseende vissa processuella frågor.

IHC hävdade i överklagandet dels att tingsrätten den 8 november 2000 felaktigt meddelat IHC ett föreläggande enligt 42 kap. 15 § rättegångsbalken att inom viss tid slutligt bestämma sin talan och uppge de bevis som IHC åberopade (ett s.k. stupstocks föreläggande), dels att den domare som meddelat föreläggandet varit jävig eftersom han senare lämnat parterna ett förlikningsbud, vilket i förhållande till det belopp IHC yrkat var så blygsamt att han måste ha tagit ställning mot IHC.

Hotellus påstod att tingsrätten i strid mot stupstocks föreläggandet vid huvudförhandlingen hade tillåtit IHC att förebringa skriftlig bevisning som IHC inte hade åberopat och att tingsrätten hade dömt över en av IHC inte åberopad omständighet, nämligen att Hotellus gjort sig skyldigt till

kontraktsbrott genom att inte erlägga betalning för förvärvet. De fel som tingsrätten enligt Hotellus hade begått var av så allvarligt slag att målet borde återförvisas till tingsrätten för ny handläggning.

Hovrätten fann i sitt beslut att förutsättningar förelegat att meddela IHC ett stupstocks föreläggande och att den domare som meddelat föreläggandet inte hade varit jävig.

Hotellus påpekande angående den skriftliga bevisningen gällde fem handlingar som IHC i den sammanställning över skriftligt material som IHC avsåg att presentera vid huvudförhandlingen åsatt pagina 187–194. Hovrätten fann att tingsrätten genom att tillåta handlingarna under pagina 187–190 och 192–194 som bevis hade handlat felaktigt och att särskilt två brev hade haft en avgörande betydelse vid bedömningen av frågan vem av två motstående vittnen som borde bedömas som mest trovärdig. Vidare ansåg hovrätten att tingsrätten, i enlighet med vad Hotellus påstått, hade grundat domen på andra omständigheter än som åberopats.

Hovrätten fann sammanfattningsvis att de rättegångsfel som tingsrätten begått påverkat utgången av målet och att de var av sådant slag att de inte kunde avhjälpas i hovrätten. Hovrätten undanröjde därför tingsrättens dom och visade målet åter till tingsrätten för vidare handläggning.

Hotellus har till stöd för sitt yrkande att Högsta domstolen skall avvisa IHC:s överklagande anfört att överklagandet inte innehåller något yrkande

och att IHC:s yrkanden har framställts efter det att tiden för överklagande har gått ut.

Enligt 56 kap. 3 § första stycket 2 rättegångsbalken skall ett överklagande innehålla den ändring i det överklagade beslutet som yrkas. Något sådant yrkande har IHC inte uttryckligen framställt inom klagotiden. I överklagandet anges endast att hovrättens beslut överklagas. Därefter följer en detaljerad redogörelse för de skäl som åberopas till stöd för detta. Denna omfattar de beslut som gått IHC emot i hovrätten och stämmer i stort överens med vad IHC i dessa delar har framfört under skriftväxlingen i hovrätten. Någon tvekan om vad IHC:s överklagande avsett finns därför inte. Då det således i detta fall klart kan utläsas av överklagandet vilken ändring som yrkas i hovrättens beslut finns inte skäl att avvisa överklagandet.

IHC har i Högsta domstolen vidhållit invändningarna angående tingsrättens stupstocks föreläggande för IHC samt angående domarjäv i tingsrätten.

IHC har under förberedelsen i tingsrätten ändrat sitt yrkande fyra gånger. Efter den sista ändringen, som skedde den 31 oktober 2000 sedan Hotellus på yrkande från IHC meddelats ett stupstocks föreläggande, meddelades IHC motsvarande föreläggande. IHC har således väckt talan mot Hotellus med yrkande om förpliktande för Hotellus att utge ett betydande belopp utan att ha gjort klart för sig hur detta borde beräknas. Det är uppenbart att det varit befogat att meddela även IHC ett stupstocks föreläggande. Ingenting har framkommit som ger stöd för påståendet att den beslutande domaren

tagit obehöriga hänsyn. Hovrättens beslut i punkten 2 skall därför stå fast.

IHC har gjort gällande att hovrätten felaktigt funnit att tingsrätten gjort sig skyldig till rättegångsfel genom att tillåta IHC att åberopa viss bevisning först vid huvudförhandlingen.

Enligt 42 kap. 2 § första stycket 3 rättegångsbalken skall käranden i stämningensansökan uppge de bevis som åberopas och vad som skall styrkas med varje bevis. Domstolarna godtar emellertid regelmässigt stämningensansökningar i vilka anges att bevisningen kommer att uppges senare. Käranden har nämligen ofta svårt att redan när stämningensansökan ges in till rätten bedöma vilka bevis han kan behöva åberopa. I 42 kap. 8 § rättegångsbalken anges också att parterna under förberedelsen, i den mån det inte skett tidigare, skall uppge de bevis de vill åberopa och vad de vill styrka med varje bevis.

Det är inte ovanligt att parterna i omfattande eller komplicerade tvistemål ger in ett stort antal handlingar. Vissa av dessa är avsedda att åberopas som bevis. Andra utgör, som var fallet i förevarande mål, åskådningsmaterial som parten vill använda under sakframställningen för att underlätta sakens rätta förståelse. Några handlingar kan förlora sin betydelse under målets handläggning. För att rätten skall kunna slutföra förberedelsen är det nödvändigt att parterna preciserar vilka handlingar som åberopas som bevis och vad som skall styrkas med dessa.

Om det är påkallat med hänsyn till hur parten utfört sin talan tidigare under

målets handläggning, får rätten enligt 42 kap. 15 § rättegångsbalken, i mål där saken är sådan att förlikning därom är tillåten, förelägga en part att slutligt bestämma sin talan och uppge de bevis han åberopar. Efter det att tiden för sådant yttrande har gått ut får parten inte åberopa någon ny omständighet eller något nytt bevis, om han inte gör sannolikt att han har haft giltig ursäkt för sin underlåtenhet att åberopa omständigheten eller beviset tidigare. Preklusionen omfattar däremot inte nya yrkanden. För sådana gäller i stället 13 kap. 3 § rättegångsbalken (se prop. 1983/84:78 s. 36 och Lindell, Processuell preklusion s. 106).

Vid bestämmelsens tillkomst anförde departementschefen (se prop. 1983/84:78 s. 77) att giltig ursäkt bör anses föreligga när nytt material motiveras av motpartens handlande i processen. Har motparten efter preklusionsfristens utgång åberopat en ny grund eller ny bevisning bör en part som fått ett föreläggande beredas tillfälle att ta ställning till detta och därvid kunna föra in t.ex. en ny grund för bestridande och ny motbevisning. Om parten inte redan före fristens utgång insett betydelsen av en omständighet eller ett bevis, bör han också i allmänhet ha kvar rätten att åberopa materialet senare.

Tingsrätten förelade Hotellus den 14 augusti 2000 att enligt 42 kap. 15 § rättegångsbalken senast den 15 september 2000 slutligt bestämma sin talan och uppge de bevis bolaget åberopade. I en skrift den 13 september 2000 anförde Hotellus de omständigheter rörande beräkningen av ersättningsbeloppet som föranledde IHC att för fjärde gången justera sitt yrkande och då åberopa den s.k. Consulposten om 5 105 000 DEM. Det var på grund av

denna justering som tingsrätten riktade ett föreläggande enligt 42 kap. 15 § rättegångsbalken även mot IHC. När tiden för detta stupstocksföreläggande hade gått ut framförde Hotellus invändningar mot vad IHC hade anfört om Consulposten. Tingsrätten förklarade den 15 februari 2001 att Hotellus inte var betaget möjligheten att åberopa invändningar eller bevis avseende påståendet om relevansen av en betalning om 5 105 000 DEM. Av tingsrättens fortsatta handläggning framgår att IHC tilläts att trots stupstocksföreläggandet bemöta Hotellus invändningar.

När tingsrätten – efter det att tiden för stupstocksföreläggandet mot Hotellus gått ut – hade tillåtit IHC att justera sitt yrkande och åberopa Consulposten, var det tydligt att Hotellus borde tillåtas att – trots föreläggandet – bemöta vad IHC hade anfört. Det var då också nödvändigt att IHC befriades från sitt stupstocksföreläggande i denna del, när Hotellus hade framfört sina invändningar först sedan tiden för föreläggandet mot IHC hade gått ut. I denna situation hade alltså båda parterna giltig ursäkt för sin underlåtenhet att tidigare åberopa dessa nya omständigheter och det har tydligen också varit tingsrättens bedömning. Något rättegångsfel kan därför inte anses ha förekommit när tingsrätten tillät parterna att åberopa nya omständigheter utan att ha berett dem tillfälle att uttryckligen åberopa giltig ursäkt.

I den del av målet som gällde Consulposten begränsades alltså inte parternas rätt att föra talan av några stupstocksförelägganden. Vid huvudförhandlingen hade tingsrätten därmed att i denna del tillämpa allmänna regler om bevisning. I 43 kap. 10 § rättegångsbalken föreskrivs att, om en part under huvudförhandlingen åberopar bevis som han inte uppgett före förhandlingens

början, det nya materialet får lämnas utan avseende, om det kan antas att parten genom detta förfarande försöker förhala rättegången eller överrumpla motparten eller att parten annars handlar i otillbörligt syfte eller av grov vårdslöshet. IHC hade inte före huvudförhandlingen uttryckligen förklarat att de aktuella handlingarna skulle åberopas som bevis. Emellertid hade de givits in till tingsrätten. De fanns i en pärm bland handlingar som IHC hade förklarat att man skulle hänföra sig till under huvudförhandlingen. Under huvudförhandlingen åberopade Hotellus inte något förhållande enligt 43 kap. 10 § rättegångsbalken som grund för att bevisningen inte borde tillåtas. Mot denna bakgrund saknas anledning att ifrågasätta tingsrättens beslut att tillåta bevisningen.

Enligt hovrätten har tingsrätten vidare grundat sin dom på andra omständigheter än som åberopats. Hovrätten har därvid framhållit att tingsrätten i domskälen har angivit att det i målet är ostridigt att Hotellus inte fullgjort sin del av Brevavtalet genom att erlægga betalning för förvärvet och att detta är ett kontraktsbrott som berättigar IHC att häva köpet.

Tingsrätten har funnit att Brevavtalet gällde mellan parterna. Enligt avtalet ålåg det Hotellus att betala för andelarna i kommanditbolaget. IHC:s talan bygger på att Hotellus inte har fullgjort sina förpliktelser enligt avtalet och har gjort sig skyldigt till avtalsbrott. Till stöd för detta har IHC åberopat en rad omständigheter. Som tingsrätten har anfört är det ostridigt mellan parterna att någon betalning inte har skett och att IHC har hävt avtalet. Den grund tingsrätten har dömt över får anses ligga inom ramen för vad IHC har åberopat.

Av det anförda följer att tingsrätten inte har begått rättegångsfel som har utgjort anledning för hovrätten att undanröja domen och återförvisa målet till tingsrätten. Hovrättens beslut i punkterna 1 och 3 skall därför undanröjas.

Denna utgång innebär att hovrätten skall fortsätta sin handläggning av målet.

I avgörandet har deltagit: justitieråden Lennander, Blomstrand (referent),
Pripp, Lundius och Skarhed
Föredragande revisionssekreterare: Thornefors